

ברקאי

עלייה

"מארצד" – כי קשה לאדם לצאת מארצו אשר גר שם ימים רבים, כל שכן אם נולד שם – זהו שאמר "וממולדתך" – כל שכן שיניה בית אביו ומשפחתו וילך לו אל ארץ לא ידע תמול שלשום, זהו שאמר "מבית אביך אל הארץ אשר אראך". ואילו אמר לו אל ארץ כארצך, טובה או טובה ממנה לא היה כל כך קשה, אבל אמר אל הארץ אשר אראך ולא ידע הטובה היא אם רעה, וכל זה אמר לו האל להודיע חבתו של אברהם אבינו שכל אלה הדברים קשים לאדם והכל קבל מאהבה לעשות רצון האל.

(רד"ק*, שם)

וַיֹּאמֶר ה' אֶל
אַבְרָם לֵךְ לְךָ
מֵאֶרֶץ
וּמְמֹלְתֶיךָ וּמְבֵית
אֲבִיךָ אֶל הָאָרֶץ
אֲשֶׁר אֲרָאָךְ:
(בראשית יב, א)

מדוע קשה לצאת
מ"מולדת"? מה
מותירים מאחור?

איילו קשיים עמדו בפני
אברהם בעת שנקרא
לעלות לארץ?

וְעָלָה סְבִי כְּאַבְרָהָם מְאוּר
מְאוּתָה אֶרֶץ עַל פִּי אוֹתוֹ דְבוּר.
עָלָה עָלָה אֶל אוֹתָהּ אֲדַמַּת מוֹלְדָת
וְלֹא הִיְתָה
לֹא עוֹד הַכְתָּנָת הַנְּחֻמָּדָת.
וְאַבְדָּה לֹא שְׁכַרְתוּ
וְאַבְל נִגְה פְּנִי
וְנִשְׁחַת הַכֶּסֶף
וְנִשְׁחַט הַזֶּהָב.
וּבְשִׁנְיָם כָּכֵל סְבִי מְכַר אֶת אוֹצְרוֹתָיו
בְּגָדִים בָּלִים, מְרַכְלֵת אַכָּב
לְשׁוֹנוֹ כְּבָדָה, נְבִיא נִעְזָב.

(מתוך "גלות", בלפור חקק***)

כָּאֵן לֹא אֲשַׁמַּע אֶת קוֹל הַקּוֹקְיָה.
כָּאֵן לֹא יִחַבֵּשׁ הָעֵץ מִצְנַפֵּת שְׁלֵג,
אֲבָל בְּצַל הָאֲרְנָיִם הָאֵלֶּה
כֵּל יִלְדוּתִי שֶׁקָּמָה לְתַחֲנִיָּה.
צִלְצוּל הַמַּחְסִים: הִיָּה הִיָּה –
אֶקְרָא מוֹלְדָת לְמַרְחֵב הַשְּׁלֵג,
לְקַחַת יְרַקְרַק כּוֹבֵל הַפֶּלֶג,
לְלִשׁוֹן הַשִּׁיר בְּאֶרֶץ נְכַרְיָה.
אוּלֵי כֵךְ צְפָרִי-מִסַּע יוֹדְעוֹת –
כְּשֶׁהֵן תְּלוּיּוֹת בֵּין אֶרֶץ וְשָׁמַיִם –
אֶת זֶה הַכָּאֵב שֶׁל שְׁתֵּי הַמוֹלְדוֹת.

אֲתָכֶם אֲנִי נִשְׁתַּלְתִּי פְעַמִּים,
אֲתָכֶם אֲנִי צְמַחְתִּי, אֲרְנָיִם,
וְשִׁרְשִׁי בְּשָׁנֵי נוֹפִים שׁוֹנִים.

(אוח, לאה גולדברג**)

- מה יחסה של לאה גולדברג לשתי המולדות בהם "נשתלה"? מהו ה"כאב של שתי המולדות" אותו היא מתארת?
- כיצד מתאר בלפור חקק את המתח בין החיים בארץ המוצא של סביו לבין החיים ב"אדמת מולדת"? מה יחסו לכל אחת מהארצות?
- גם "אורן" וגם "גלות" מתארים קשיים בעלייה לארץ. איזה סוג קשיים מתוארים בכל שיר?
- בשני השירים מוצג מתח בין ארץ המוצא של הכותב לבין ארץ ישראל. מה השוני בין התיאורים?
- האם ישנו קשר בין אופי העלייה של כל משורר לבין הקשיים אותם הוא מתאר?
- האם רוס, אמריקאי ואתיופי שעלו היום לארץ היו מתארים קשיים אחרים מאלו המתוארים ב"גלות" ו"אורן"? האם היה הבדל בין הקשיים אחד של השני?

* **בלפור מידד חקק** (נולד בעיראק ב-1948, עלה לארץ ב-1950), משורר וסופר ישראלי. לשעבר יושב ראש אגודת הסופרים העבריים.

* **לאה גולדברג** (נולדה ברוסיה ב-1911, נפטרה בישראל ב-1970), מהמשוררים העבריים המפורסמים ביותר בעת החדשה, סופרת מבוגרים וילדים, מתרגמת, מבקרת וחוקרת ספרות.

* **רבי דוד בן יוסף קמחי** (צרפת, 1160 - 1235) היה ראשון, מגדולי פרשני המקרא והדקדקנים של השפה העברית.

(...) וכשיהודי עיראקי ויהודי רומני נפגשים במחנה עולים אחד או במעברה אחת, הם מרגישים קודם כל את ההבדל, המרחק, המחיצה שביניהם. אין הם יכולים לדבר איש אל רעהו, וכל הליכות חייהם הן שונות, ליהודי הרומני שכנו הוא עיראקי, וליהודי העיראקי שכנו הוא רומני. והוא הדין תימני ופרסי ומרוקני. אין זה ערב רב – כי לא בנקל ולא במהרה מתערבים זה בזה, אלא זהו מפגש של שבטים שונים ורחוקים זה מזה. ואולי יותר נכון להגיד – אוסף של קרעים שאינם מתאחים, ושרק על ידי התקבצותם יחד בארץ מתגלים ההפרשים והתהומות שביניהם (...) קרעים אלה, שאינם יודעים איש שפת רעהו ואינם מביעים רחשי נפשו ואינם שותפים להוויות ולהוויות החיים שלו – אינם מהווים עדיין עם אחד במובן החיובי, האקטיבי של מושג זה. קרעים אלה מבלי שיאוחו לא ייצרו תרבות לאומית, לא יבנו מולדת משותפת, ולא יעמדו על נפשם כאיש אחד בשעת סכנה...

(דוד בן גוריון*, יחוד ועוד, עמ' 170-172)

באילו דרכים ניתן "לאחות את הקרעים" בין השבטים השונים, ולגשר על פערי התרבות?

מהי הבעיה שיוצרים פערי התרבות בין העולים מהמדינות השונות? מזועזע מה חשוב לגשר על הפערים הללו?

האם הבעיה שכן גוריון מתאר קיימת גם כיום ביחס לעליות האחרונות, או שמא היא נעלמה לחלוטין?

רבים אולי יחשבו, כי יכבד ממנו להכין איש את שפת רעהו, יען אשר אין לנו עוד שפה אחת המדוברת בפי כל העם. הן לא נוכל היום לדבר עברית, כי מי מאתנו יש לאל ידו לדרוש פתקא למסעו במסלת הברזל בשפת עבר? אבל גם הדבר הזה פשוט הוא מאד. כל איש ידבר שם בשפה, שבה הונך ובה הגה מנעוריו בארץ מולדתו. ומדינת השוייץ תוכיח, כי יוכלו עמים שונים, המדברים שפות שונות, לשבת כאחים יהדיו. גם בארצנו החדשה נהיה כולנו את אשר היינו פה, כאשר לא נהדל לעולם מאהוב את ארצות מולדתנו בכל נפשנו.

שפות הז'רגון הכלולות והמנוולות, שפות הגיטו, השגורות עתה בפינו לא תשמענה עוד (...) והשפה אשר תסכון ביותר לעניני המסחר והעסקים הכללים תהיה במישך העת לשפה המדוברת בארצנו. תכונת לאומיותנו הן נפלאה ויחידה היא במינה; כי הקשר היחיד המאחד אותנו לעם אחד הנהו עתה: דת אבותינו לבדה...

(בנימין זאב הרצל**, מדינת היהודים)

ככור ההיתוך של אחוה יהודית ומשמעת צבאית יצורף כליל האדם הזורם מגלויות-נכר, יזוקק וימוהר מסיגיו הזרים הנפסדים, ימחקו המחיצות העדתיות, ותחושל אחדות נאמנה של אומה מחדשת נעוריה, יונקת מעבר עתיק יומין, גדול-עלילה ורב-מאבקים, נבנית ומתעלה בעבודה חלוצית ובת-הורין, נאזרת ברוח גבורה, עוז ותעצומות, וצמודה לחזון אחרית הימים שהגיעה תקופת ביצועו.

(דוד בן גוריון, יחוד ועוד, עמ' 135)

מה ההבדל בין יחסו של בן גוריון לתרבות הבאה מ"גלויות נכר" לבין זה של הרצל? מהם היתרונות והחסרונות של כל צורת קליטה?

באיזו דרך מגשר "כור ההיתוך" של בן גוריון על הפערים בין העולים השונים? מהם ה"סיגים הזרים והנפסדים" אותם צריך לזקק לפי דעתו?

גם הרצל וגם בן גוריון רואים דמות ישראלית אחידה בעתיד הרחוק. כיצד תראה דמותו העתידית של ה"ישראלי" לפי כל אחד מהם?

כיצד הרצל מציע לפתור את בעיית השפה בכל אחד חשבו השלכים?

כיצד לדעתכם יש לנהוג כלפי עולים המביאים איתם את תרבות המולדת שלהם? ומה לגבי "סיגי זרים מגלויות נכר" ו"שפות ז'רגון כלולות ומנוונות", האם יש לתת מקום גם לחלקים אלו של התרבות עמם הם באים? האם יש מקום לאפשר לעולים לשמור על תרבותם המקורית גם על חשבון היטמעות בחברה הישראלית?

* דוד בן-גוריון (גרין) (נולד בפולין ב-1886, נפטר בישראל ב-1973), איש העלייה השנייה, ראש ההנהגה של "המדינה שברדף", המוביל והדוחף להקמת מדינת ישראל והמכריז על הקמתה. כיהן כראש הממשלה וכשר הביטחון הראשון של מדינת ישראל והיה ממנהיגי תנועת העבודה.

* בנימין זאב תאודור הרצל (נולד בהונגריה ב-1860, נפטר באוסטריה ב-1904). עיתונאי, משפטן, סופר, מחזאי ומדינאי יהודי. "חזיה הציונית", מפתח רעיון הציונות המדינית ומייסד הציונות כתנועה לאומית-מדינית ממוסדת.